

# קסאם עלי כוּם

סיפוריהם הנוגעים ללב של שלושה עובדי שירות בתי הסוהר המתגוררים בשדרות, חשופים יום יום לאימת טיילי הקסאם ■ בצד התמודדות אישית ומשפחתית לא קלה, החיים תחת אש חושפים גם את הפן הייחודי של עבודתם בשירות - הענקת תמיכה והבנה ■ כך מוכיחים כושר עמידה

מאת: אביב מסיקה

מאז הנפילה ההיא והפציעה שלו, הילדים פוחדים. אפילו לא מוכנים לצאת החוצה, לשחק. בלילות הם מגיעים למיטת ההורים - אפילו לישון במיטתם הם מתקשים. ובתוך כל זה, הוא מחייך, נולדה לפני חודש תינוקת, נועה. "כן, אנחנו גם אופטימיים. מאוד אופטימיים. הבאנו עוד ילדה לעולם, ואנחנו אומרים: 'אנחנו פה'".

כמעט בכל משפט המתאר את ההתארגנות תחת ירי בעיר הקסאמים, שדרות. מקום קטן, שדרות. בימים כתיקונם, היו הילדים חוזרים בכוחות עצמם. אלא ש"ימים כתיקונם" הוא מושג ששני ילדיו של חנניב - גלאור בן השמונה וליו בת השש - אינם מכירים. אפשר לומר שהם נולדו לתוך נחיתות הטיילים בעירם, וזו המציאות היחידה שהם מכירים.

באותו יום, רס"ל אייזיק חנניב, 33, סוהר ביטחון בכלא 'קציעות', חזר מוקדם כדי לקחת את שני ילדיו לחוגים. היתה זו שעת אחר הצהריים. הוא המתין להם כשעה ואסף אותם במהירות אל המכונית. "מהירות" היא מילה החוזרת ועולה



רס"מ טוביה מנגשה



רס"ל אייזיק חנניב

המכונית של חנניב הגיעה כמעט עד הבית, כאשר נשמעה התראת "צבע אדום". על חנניב היה להחליט מה לעשות בו ברגע: להוציא את הילדים ולהשתחח עם על הכביש, או לקחת סיכון ולרוץ איתם למקום מוגן. הוא יצא במהירות מהרכב, רק כדי לגלות שטייל קסאם נחת והתפוצץ 30-40 מטרים לפניו.

עשרות רסיסים התעופפו ופגעו בגופו ובפניו של חנניב, אבל הוא לא חש דבר. הידיעה ששני הילדים נמצאים ברגע זה בטווח הקסאם, שבנס לא פגע בהם, והמחשבה שעוד טייל נמצא אולי בדרך אליהם, כמעט הטריפה את דעתו. "פתחתי את דלת המושב האחורי וממש שלפתי את שניהם, אחד-אחד, אני אפילו לא יודע איך. הרמתי אותם עלי, כל ילד מתחת לאחת הידיים, וכמו מטורף רצתי למקום המוגן הראשון שראיתי. הילדים היו מבוהלים. בדקות האלה הבנתי, איזה מזל היה שלא הספקתי להוציא אותם מהרכב - הם היו נפגעים. ככה, לפחות, רק אני נפגעי".

חנניב מצמצם את התיאורים על הפציעה שלו. "ממש לא נורא", הוא מסביר, "רק רסיסים בפנים". כן, הרבה, אבל הוא טופל ונרפא. האחריות על הילדים, הדאגה להם, המחשבה מה היה יכול לקרות, כל אלה אינם מרפים ממנו.

אייזיק חנניב הגיע לשדרות בשנת 1984 יחד עם הוריו. ההורים עבדו קשה, הוא מספר, וגידלו שבעה ילדים לתפארת, בנים ובנות. חלק מהאחים עברו למרכז. הוא עצמו התחתן עם ניקול, ומאז הם מתגוררים בשדרות. אולם כשחלה החמרה במצב הבטחוני, ניקול הפסיקה לעבוד. העיר החלה לספוג 30-40 מטחים ביום. בחודשים האחרונים נסגר בית הספר והם נאלצו להשאיר את הילדים בבית. מישהו היה חייב להישאר איתם. עדיין, הוא אומר, השתדל לא לשנות את סדר היום, לשמור על שגרה, הקפיד שהילדים ישתתפו בחוגים. אבל

"טסתי 830 קילומטרים

עד אתיופיה ובחזרה, ובזמן הזה חשבתי על כל מה ששב"ס עשה למעני ולמען משפחתי"

"בכל פעם הלכו

לקראתי: אם הייתי זקוק לגמישות בשעות העבודה ולימי חופשה. זה מאוד מרגש"

# מישהו מטפל בך

מפקד מחוז דרום, גונדר אלי גביזון, מספר על התמיכה שמעניק שירות בתי הסוהר לתושבי הערים שדרות ובאר שבע. לא רק עובדי שב"ס נהנים מהתמיכה אלא גם תושבים שאינם משתייכים לארגון

מחוז דרום, על שבע יחידותיו, התגייס לעזרת העיר שדרות. 40 אנשי שב"ס ומשפחותיהם מתגוררים בעיר. הם מגיעים לעבודתם מדי יום, לעתים אחרי לילות ללא שינה, תחת מטחי טילים, ולעתים, בימים שקטים לכאורה שאינם אלא הפוגות קצרות, בין מטח למטח. בהנחיית מפקד המחוז, גונדר אלי גביזון, בתי הכלא נערכו לתמיכה ולחיזוק הסוהרים תושבי שדרות ולהערכת הצרכים המיוחדים של המשפחות במצב החירום המתמשך. מעבר לגמישות ולמתן האפשרות לשהייה ממושכת עם המשפחות, הוחלט על תמיכה כוללת בתושבי העיר, גם באלה שאינם משתייכים בשב"ס.

אומר גונדר אלי גביזון: "חשבנו מה נוכל לעשות כדי שנוכחותנו בעיר תהיה משמעותית עבור התושבים, ובעיקר עבור עובדינו, לא רק ברמת הסמאות ולא רק ברמת ההתעניינות הכללית במצבם. היה חשוב לנו שאנשי שב"ס יראו וירגישו אותנו בעירם, שיהיו גאים בארגון שלהם. משום כך פנינו למנכ"ל העירייה וקיבלנו את המשימה הראשונה: הפעלת מוקד עירוני.

"בשל הנפילות התכופות של הקסאמים נוצרה בעיה קשה באיוש המוקד, ונפגעי חרדה שהתקשרו, נותרו לא פעם ללא טיפול. עובדים סוציאליים שלנו התנדבו לאייש את המוקד ולטפל בפניות הרבות שמגיעות. הנושא השני שבו טיפלנו היה 'משפחות במצוקה'. בעיר כבר פועל ארגון המסייע להן ומביא אוכל לבתים. גם אנחנו השתלבנו במעגל. התחלנו לחלק אוכל לקשישים ולתושבים במצוקה, אלה שאפילו לא יכלו להגיע לבתי התמחו בעיר. כל שבע היחידות במחוז פעלו בתורנות שבועית. התחלנו מ-20 מנות ליום, והגענו ל-200 מנות. זה פשוט מרגש.

"בנוסף, כל יחידה אימצה משפחה במצוקה וסייענו לשפץ בתים שהיו במצב תחזוקה גרוע. לא מדובר בבתי שנגנעו מטילים, אלא בבתי של אנשים קשי יום, שהזנחו במשך שנים. גילינו חלונות וכיורים שבורים, קירות סדוקים, נזילות וטחב. אנשי המקצוע שלנו - שרברבים, נגרים ואנשי משק - הגיעו לבתי האלה, תיקנו, סידרו ושיפצו".

ההתנדבות למען הקהילה אינה חדשה במחוז דרום. כבר שנים, מספר גונדר גביזון, לקראת חגי הפסח וראש השנה, אנשי שב"ס, בשיתוף עיריית באר שבע, מתנדבים לשפץ בתים של אוכלוסייה במצוקה בעיר.

בהחלט הנציב, בני קניאק, וכדי לצמצם את ממדי האבטלה המכה בעיר, נפתח בשדרות מוקד לגיוס סוהרים לשב"ס. תנאי הקבלה: 12 שנות לימוד, דפ"ר 5 ורובאי 5 (טירונות מינימום של אנשי מג"ב), גברים ונשים. במטרה למשוך מתגייסים ולהקל על הקבלה, הוחלט לוותר על התנאי של רובאי 5. התהליך בעיצומו, מספר גונדר גביזון, ויימשך עד מרץ 2008.

"אחת היוזמות היותר נעימות שלנו, היתה ארגון 'יום כיף' למשפחות של סוהרי שדרות ושוטריה. כן, צירפנו גם את השוטרים, לאות סולידריות. הגיעו גם עשרות ילדים משדרות, ואת כולם קיבלנו בשמחה. האירוע המלהיב התקיים ברחבת בית הסוהר 'אשל' בבאר שבע וכלל סרטים, משחקי חברה, ארוחת צהריים מכובדת, בלונים, תיסיס, ומה לא. עיריית באר שבע תרמה לאירוע את השימוש בכריכה העירונית והילדים צהלו במים, עד שהחזרנו את כולם לפנות ערב הביתה".



גונדר אלי גביזון

גם אנחנו  
השתלבנו במעגל.  
התחלנו לחלק  
אוכל לקשישים  
ולתושבים  
במצוקה"

חננייב נוסע יום יום שעה וחצי כדי להגיע משרדות לכלא 'קציעות' ובחזרה. משנת 2006 הוא בשב"ס, יוצא מהבית בחמש-חמש וחצי כבוקר, בהרגשה לא קלה: "אני לא יודע מה יקרה באותו יום בבית". את הכוח לתפקד כאב, כבעל וכסוהר ביטחון, במצב של אי-ודאות יומיומית, שואב חננייב מהבית ומהילדים, אבל בעיקר משב"ס.

## "בזכות הדלת הפתוחה"

"הצלחתי לתפקד בזכות שב"ס - בזכות הדלת הפתוחה תמיד והמון אנשים טובים. קצינת רווחה, סג"ד אביבה כהן, סגן מפקד בית הסוהר, סג"ד צביקה ימין, מפקד בית הסוהר, תג"ד שלומי כהן וגרשון שמשווילי, קב"ט בית הסוהר - כולם בתמונה, כולם דואגים ועוזרים. בתקופות קשות של נפילות רבות, אפילו כששהיתי בבית, התקשר אלי קב"ט בית הסוהר ויודא שהכל בסדר. כמעט בכל ערב התקשרו. על כל בעיה, הדלת פתוחה. תמיד יש לי כתובת ותחושה שיש למי לפנות. בכל פעם הלכו לקראתי: אם הייתי זקוק לגמישות בשעות העבודה, ואם הייתי זקוק לימי חופשה. זה מאוד מרגש".

חננייב, שבמסגרת תפקידו מלווה אסירים בטחוניים לבית המשפט, מספר שהחברים בעבודה מעדכנים אותו ברגע שקורה משהו, ומעדכנים גם אם לא היתה כל ידיעה. כולם שותפים למצבו ודואגים לו. הקשר עם הבית הפך לאינטנסיבי יותר. זה קשה, הוא אומר, אבל היחס וההבנה שהוא מקבל, עוזרים. "ביוזמת שב"ס, יצאנו לנופש והיינו גם בפארק נחשונית. התאוררנו. היו לנו יומיים של שקט נפשי, כאילו אנחנו בעולם אחר. הילדים היו רגועים ומאושרים. אין לי מילים להודות על כך. אני מרגיש שהמערכת שבה אני עובד מחזקת אותי ותומכת בי.

"זה חיזק אותי באופן אישי. זה עזר לי גם להפריד בין המתרחש בבית, בשדרות, לבין הצורך להתמקד בעבודה ולהתמסר לה, גם בימים קשים. התחושה שמישהו דואג למשפחתי ולי, נתנה לי ביטחון. במשך הזמן, כשהיו נפילות טילים, הייתי מתקשר הביתה, מוודא שכולם בסדר וממשיך את יום העבודה. ידעתי שאם אצטרך, ילכו לקראתי. זו הרגשה טובה והיא נתנה לי כוח להמשיך".

## הפרדה בין הבית לעבודה

טיל קסאם נפל לפני שלוש שנים קרוב לביתו של רס"מ אמיר ישעיהו, והרג שני ילדים לא רחוק מהמקום שבו שיחקו ילדיו שלו. מאז נקבע סדר חיים חדש במשפחה. ישעיהו, 42, סוהר ביטחון, נשוי ואב לחמישה ילדים, ביקש וקיבל העברה מכלא 'אוהלי קידר' לכלא 'שקמה', כדי להיות קרוב יותר לבית. "אז עוד לא היו התראות. היה זה ערב סוכות, והיינו עסוקים בסידורים אחרונים בסוכה, לפני כניסת החג. הילדים שיחקו בחוץ. הבת, רעות, לקתה בטרואמה ובהמשך נזקקה לטיפול של עובדת סוציאלית. חלה אצלה ירידה רצינית בלימודים. מאז, כל התראה גורמת לה לחרדה גדולה. ההחמרה במצב הביטחון השפיעה

גם על הילדים האחרים – שיראל, ניצן ולידור. אצל כולם נרשמו ירידה בלימודים ותופעות של חרדה. לא מתרגלים, מסביר ישעיהו. "כל רעש מקפיץ – דלת שנסגרת, משהו כבד שנופל – ולא רק את הילדים, גם אותנו".

אשתו של אמיר, לימור, נאלצה לעזוב את עבודתה בקיבוץ ניר-עם ולהיות בבית. בחודשים האחרונים לקחה את הילדים לקרובי משפחה בצפון הארץ – לא יכלה יותר להחזיק את כולם בבית. "אי אפשר להסתובב", אומר ישעיהו. "אפילו כשיוצאים לסידורים, עושים הכל מהר מהר, כי אי אפשר לדעת מתי ינחת הקסאם הבא. בשבוע שעבר שמענו שריקה. טיל עבר מעל הבית שלנו ונפל בשטח פתוח. אנחנו פשוט חיים מנס לנס".

לישעיהו כבר היו מחשבות לעבור, להתגורר במקום אחר. "השקענו כל כך הרבה בבית שלנו, ארבעה חדרים וחצי, 15 שנים. איך נוכל לעזוב? כואב הלב. מצד שני, איך אני יכול לגדל ילדים במציאות כזו? כבר הלכתי לבנק. החישובים הראו שמבחינה כלכלית זה בלתי אפשרי".

באותם חודשים קשים התרוצץ ישעיהו בין בתי קרובים בצפון הארץ – שם שהו ילדיו ואשתו – לבין העבודה בכלא 'שקמה'. בשב"ס הבינו את מצבו והלכו לקראתו עם ימי חופשה, אך בסופו של דבר, המשפחה חזרה לשדרות. הסיבה העיקרית היתה הולדת בת הזקונים, אוריה. בני המשפחה יכלו לחייך ולשמוח מעט. "חוץ מזה, כמה חופש כבר אפשר לבקש?" הוא שואל. "בשב"ס כל כך הלכו לקראתי, שכבר לא נעים".

בקיץ היו שני הילדים הקטנים בקייטנה. שנת הלימודים נפתחה, וישעיהו לא שקט. "קשה לקום בבוקר ולעזוב את הבית", הוא אומר. "כשאני בעבודה, הלב נמצא בבית. אבל גם בבית הדאגה לא עוברת: אחד הילדים צריך לחזור, אני צריך להגיע לקופת חולים לעתים. הרי אי אפשר להישאר בבית 24 שעות ביממה".

יש יתרון למרחק נסיעה של 20 דקות מהעבודה לבית. לימור אשתו, המרגישה בלחץ כל הזמן, יודעת שהוא זמין ויגיע מיד, אם תהיה סיבה חלילה. בכלא 'אוהלי קידר' עבד ישעיהו במשמרות של 24 ו-48 שעות. כאן, ב'שקמה', הוא חוזר הביתה מדי יום. "זו הקלה גדולה", הוא אומר, "ההתחשבות של שב"ס, כי ובמשפחתי, היא מעל ומעבר. במהלך היום מעודדים אותי להתקשר הביתה, לבדוק שהכל בסדר. מגבים אותי בכל מצב. מפקד הכלא, גנ"ם שלמה אנג'ל, מתעניין ודואג. ההרגשה שיש מישהו מאחורי – נפלאה".

לישעיהו לא חסרה גם "גאוות יחידה". "ניידת של שב"ס", הוא מספר, "מגיעה לשדרות ומחלקת אוכל לאנשים שחוששים לצאת מהבית. אפילו מפקד הכלא הגיע לכאן, ובעצמו חילק מזון לתושבים הנזקקים. את המזון תרמו עובדי כלא 'שקמה'. הציבו עגלה כשער הכלא, וכל מי שרצה תרם. תוך שעה העגלה התמלאה. פשוט התרגשתי".

כשהוא בעבודה, מספר ישעיהו, הוא מרוכז לגמרי בעשייה. "אני חייב לעשות הפרדה. לא

חושב על הבית. העבודה שלי כרוכה בהרבה אחריות ומתח. לכן ביקשתי שלא יתקשרו אלי מהבית, בעיקר כדי שלא אבהל שלא לצורך. אני חייב להיות מרוכז".

אחריותו על אסירים בטחוניים משמעותית בעיניו בהקשר זה. "איני מעוניין להפגין מתח מול האסירים הבטחוניים. אמנם אני מתייחס אליהם כמו אל אסירים, אבל מדובר באויב, שלפעמים משגר את הקסאמים. אני שומר על הגאווה שלי. זו עוד דוגמה לסוג העבודה, המחייב לשמור על איוון כל הזמן, על שקט פנימי ועל שליטה עצמית".



רס"מ אמיר ישעיהו וילדיו

## "בשבוע שעבר שמענו שריקה. טיל עבר מעל הבית שלנו, ונפל בשטח פתוח. אנחנו פשוט חיים מנס לנס"

### "הילדים יודעים להגן על עצמם"

את מרכיב הגאווה הלאומית, הפטריוטית, אפשר לשמוע בכל משפט של רס"מ טוביה מנגשה, 52, סוהר בכלא 'אוהלי קידר', נשוי ואב לשישה: נעמי, איילת, ליאור, עדן, אושרי ודביר. הוא משרת בשב"ס 20 שנים. חלק מילדיו כבר בגרו, ושאלת המעבר משדרות לעיר אחרת עשויה להיות רלוונטית עבורם. אבל מנגשה אומר שלא עבורו. הוא אפילו מזועזע מעצם הרעיון. אצלו, שדרות ועבודתו בשב"ס – חד הם. הוא מדבר על שבועת האמונים שנשבע לפני 20 שנים כשהתגייס לשב"ס, והיא עומדת לנגד עיניו גם כשהוא חושב על שדרות. "הרבה פעמים נפל כאן קסאם, קרוב

אלינו. ממש 50 מטרים מאתנו. זה קשה. אני מדבר עם הילדים המון, מסביר להם למה אנחנו פה, מביא להם דוגמאות מההיסטוריה של המדינה ומבטיח להם שנעבור גם את זה. ידנו על העליונה, ולכן נספוג וננצח. הילדים יודעים להגן על עצמם. הם למדו מה לעשות כששומעים התראה".

בין הקסאמים לעבודתו בכלא, צצה בעיה משפחתית בחייו של טוביה מנגשה. הוא נאלץ לטוס לאתיופיה עם אחיו החולה, על מנת לקבל שם טיפול אלטרנטיבי ייחודי שאינו קיים בארץ. "שב"ס אפשר לי לקחת חופשה מיוחדת, ועל כך אני מודה ומלא הערכה. זאת בנוסף לכל התמיכה וההבנה שקיבלתי, כתושב שדרות, במצב חירום בטחוני. אני מרגיש שלא אני התגייסתי לשב"ס, אלא שב"ס התגייס לטובתי. כאן הבנתי של-20 שנות שירות יש משמעות. ססתי 830 קילומטרים עד אתיופיה ובחזרה, ובזמן הזה חשבתי על כל מה שב"ס עשה למעני ולמען משפחתי".

### "לא עוזב את העיר"

מנגשה מרגיש חצוי בין העבודה, שבה הוא משקיע המון, לבין המשפחה הנשארת מאחור, בשדרות. כך הוא חי מאז החלו קסאמים לנחות בעירו. "העבודה עם האסירים אינה פשוטה. מצד אחד, מדובר בעבודה אנושית של אדם רגיל, ומצד שני זו עבודה של אזרח לובש מדים, שכפוף להוראות ולשבועת אמונים. אני רואה מאות אסירים – כל אחד והתנהגותו – וסופג גם דברים לא נעימים. ההתמודדות עמם היא אתגר. ויש קסאמים. בבוקר אני משאיר משפחה בבית, ולא יודע מה אמצא בסוף היום. האם אפגוש את הילדים או את אשתי? לא יודע מה מחכה לי. אבל אני לא עוזב את העיר. אני מסביר לילדים: אם נעזוב, מה יהיה על ההשקעה שהשקיעו הדורות הקודמים?"

מרגע שמנגשה מגיע ל'אוהלי קידר', הוא מרוכז רק בעבודה. "אני מחליף דיסק, וזהו. אני אומר: 'אם יקרה משהו, יש מדינה, היא תטפל. כרגע, אני מטפל במה שהמדינה הפקידה בידי'. ברגע של פנאי, של הפסקה, אני מתקשר הביתה. גם אם אני שומע שנפלו קסאמים, איני מתקשר. מחכה עד שיהיה רגע זמן. הרי אם קרה משהו, ממילא לא תהיה תשובה... כך אנו חייבים להיות, וכך צריך להתקיים. כך היו גם כל הדורות לפנינו. אני מנסה להעביר את הגישה הזאת לילדים. הקטנים לוקחים מה שהם מסוגלים לקלוט מהמסר הזה, והם מתפקדים. הם מבינים את המצב".

לא מזמן, הוא מספר, היה יום כיף שארגן שב"ס למשפחות, בבאר שבע. "לא יכולתי להצטרף. שאלתי איך היה, והילדים ממש הודו על היום הזה. שב"ס ארגן להם ביקור בכלא והם חזרו נרגשים. אמרו לי: 'אבא, לא ידענו שככה אתה עובד'. למדו על העבודה שלי".

כאשר מישהו חושב שמנגשה נשאר בבית כשהקסאמים עפים, הוא מתקן מייד: "אף פעם לא נאלצתי לוותר על העבודה. נשבעתי למדינה לתת את הכל. אז גם במצב הכי גרוע, אני לובש את המדים ומגיע לעבודה".